

**UDRUŽENJE SUDIJA/SUDACA
U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE**

PRAVO I PRAVDA
ČASOPIS ZA PRAVNU TEORIJU I PRAKSU

SARAJEVO, GODINA XXI, BROJ 1., 2023.

Naida Hubjer, Predsjednica Osnovnog suda u Foči

KRIVIČNO DJELO PRANJE NOVCA – IZAZOVI I PRAKSA OSNOVNOG SUDA U FOČI

Sažetak: Pranje novca je globalni fenomen, jer vrlo često prelazi granice jedne države. Postoje podaci koji ukazuju da se godišnje “opere” oko 1.000,00 milijardi dolara, a zaplijeni svega 1% od ukupne vrijednosti opranog novca. U cilju legalizacije nezakonito stečene imovinske koristi vrši se niz transakcija koje služe da se novac prikaže kao zakonito stečen, pritom se koriste mnogobrojne i sofisticirane tehnike. Uzimajući u obzir činjenicu da se transakcije sve češće obavljaju putem interneta, nije teško vidjeti da prljav novac svakodnevno pronalazi nove puteve kako se integrisati u legalne tokove, a u praksi se nerijetko susreću i pojavni oblici pranja novca od strane fizičkih lica. Sama pojava pranja novca na različite načine negativno utiče na ekonomiju i društvo u cjelini, a uključivanje sve većeg broja lica u cilju prikrivanja pravog porijekla ili izvora nezakonito stečenih sredstava tzv. finansijskih “mula” je u porastu.

Ključne riječi: pranje novca, prevara, finansijske “mule”, novčane uplate, imovinska korist, internet, društvene mreže.

Summary: Money laundering is a global phenomenon, because it usually surpasses borders of one land. There are data that indicate that cca. 1.000,00 billion dollars, were being laundered on yearly bases, from which only 1% percent was being confiscated. In order to legalize illegally gained benefit, series of transactions were being done to display this illegally gained benefit as a legal one, doing that a lot of sophisticated technologies were being used. Taking the fact that these transactions are more often being done on the internet, it's not hard to notice that dirty money finds new ways to integrate in legal flow of money on a daily bases. There were also noticed appearances of money laundering being done by the foreign individuals. Money laundering by itself and the sole inclusion of larger number of individuals called financial “mules” in the process of obliteration of the illegally gained benefits is negatively impacting the economy and society in general.

Key words: money laundering, fraud, financial “mules”, cash deposits, financial gain, internet, social media.

Naida HUBJER,

KRIVIČNO DJELO PRANJE NOVCA – IZAZOVI I PRAKSA OSNOVNOG SUDA U FOČI (487-499)

1. Dokazivanje krivičnog djela Pranje novca u okviru nadležnosti prvostepenog suda

Egzistiranje krivičnog djela Pranje novca, definisano članom 263. Krivičnog zakonika Republike Srpske¹, zavisi od ispunjenja svih elementa obilježja bića ovog krivičnog djela i to: a) da je počinjeno predikatno ili glavno krivično djelo, koje je normirano u Krivičnom zakoniku (identitet norme kao uslov kažnjivosti); b) da je predikatnim krivičnim djelom ostvarena imovinska korist - novac ili druga imovina (nebitno kome je pribavljena korist - počinocu predikatnog djela ili nekom trećem)²; c) da se ostvarena imovinska korist (novac ili druga imovina) „primi, zamjeni, drži, raspolaže, koristi u privrednom ili drugom poslovanju, vrši konverzaciju ili njihov prenos ili na drugi način prikrije ili pokuša prikriti njihovu prirodu, izvor, lokaciju, raspolaganje, kretanje, vlasništvo ili drugo pravo“; d) oblik krivice: umišljajno postupanje te odgovornost iz nehata za radnje opisane u stavu 5. člana 263. Krivičnog zakonika, u odnosu na „okolnost da su novac ili imovinska korist pribavljeni krivičnim djelom“ (počinilac nije znao ali je mogao i morao znati da se radi o imovinskoj koristi ostvarenoj krivičnim djelom). Predikatno krivično djelo je svako krivično djelo normirano u Krivičnom zakoniku kojim je pribavljena imovinska korist koja se nakon počinjenja krivičnog djela legalizira.³ Kao sigurnosnu mjeru oduzimanja predmeta, zakonodavac propisuje obavezno oduzimanje novca i imovine koji su stečeni krivičnim djelom, a koje je počinilac prikrio odnosno pokušao prikriti.

Osnovni sud u Foči, kao prvostepeni sud u Republici Srpskoj, se susreo sa zanimljivim fenomenom i zaraznom društvenom pojavom, koja je zahtijevala moderan i inovativan pristup u kažnjavanju i adekvatnom sankcionisanju lica koja se bave tom pojavom.

Naime, tokom 2016. godine u saradnji sa nadležnim policijskim agencijama i okružnim javnim tužilaštvom, uz učešće državnih, kao i stranih agencija za

¹ Službeni Glasnik Republike Srpske broj 64/17, 104/18, 15/21, 89/21.

² Kao imovinska korist koja je proistekla iz krivičnog djela smatra se neposredna i posredna imovinska korist, a koji pojmovi su propisani odredbom člana 123 stav 1. tač. 16, 24 i 25 Krivičnog Zakonika Republike Srpske (definicija novca, imovinske koristi i imovine).

³ U odnosu na pitanje obima inkriminacije, zakonodavac je odabrao tzv. „all crimes“ pristup odnosno inkriminirao pranje/legalizaciju novca ili imovine koji potiču iz počinjenja bilo kojeg krivičnog djela koje objektivno može generirati imovinsku korist.

Naida HUBJER,

KRIVIČNO DJELO PRANJE NOVCA – IZAZOVI I PRAKSA OSNOVNOG SUDA U FOČI (487-499)

istragu i zaštitu, došlo se do saznanja da se na području opštine Foča, putem sistema „Western Union“ „slijeva“ ogromna količina novčanih sredstava, za koju je teško ili gotovo nemoguće utvrditi porijeklo. Navedena novčana sredstva su podizana od strane građana sa području opštine Foča, skoro na dnevnoj bazi, a ista su stizala iz raznih evropskih zemalja, kao i nerijetko iz zemalja okruženja.

Policijski službenici Policijske Uprave Foča, u saradnji sa policijskim službenicima UKP Banja Luka, MUP RS, operativnim radom na terenu, kao i posredstvom Interpola došli su do saznanja da su određena lica iz više zemalja iz Evrope putem interneta, a preko društvenih mreža „Facebook“ i „Instagram“, te aplikacije „Viber“ bili meta napada izvršilaca krivičnih djela Prevara iz člana 230 KZ-a RS, Iznuda iz člana 232. KZ-a RS i krivičnog djela Pranje novca iz člana 263. istog Zakonika, na taj način što su nepoznati izvršioci navedenih krivičnih djela sa područja Foče putem društvenih mreža reklamirali navodne namještene sportske događaje - utakmice, dobitne kladioničarske listiće i veće sume novca u različitim valutama i apoenima, te na taj način privlačeći pažnju oštećenih, potom stupajući u kontakt sa istima i nudeći im mogućnost da za određenu novčanu naknadu koju uplate, ostvare novčane dobitke na kladionicama, gdje će im nakon uplate od strane oštećenog nepoznati izvršilac predmetnih krivičnih djela dostaviti podatke o namještenim utakmicama i sigurne kvote ili će izvršiti navodno uplatu novčanog dobitka na ime oštećenog.

Uplate se najčešće vrše putem transfera novca „Western union“, „Money Gram“, „poštanske uplatnice“ i slično. Oštećeni se dovode u zabludu na način što im se dostavljaju fotografije falsifikovanih dobitnih listića (tiketa) sa velikim dobitkom ili fotografije falsifikovanih potvrda o transferu novca putem „Western Union“ na njihovo ime.

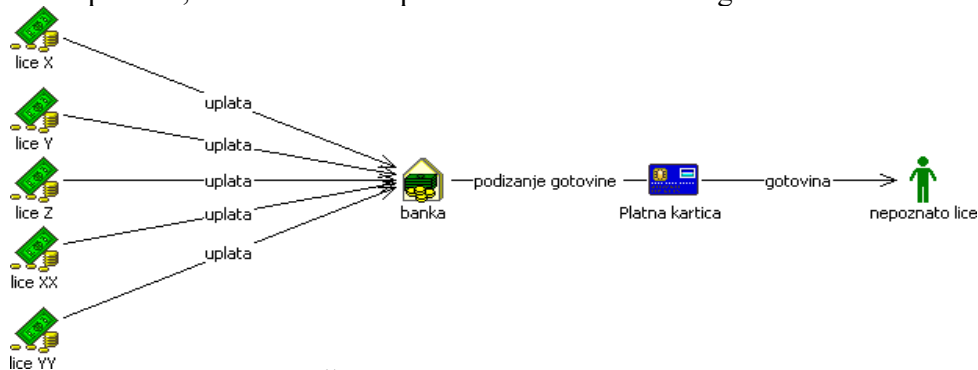
Naida HUBJER,

KRIVIČNO DJELO PRANJE NOVCA – IZAZOVI I PRAKSA OSNOVNOG SUDA U FOČI (487-499)

Falsifikovani dobitni listić (tiket)

U slučaju da neko od oštećenih ne izvrši uplatu (a prethodno je stupio u kontakt sa nekim od NN lica te izvršio i dogovorio uslove kladenja) istima se putem društvenih mreža „Facebook“ i „Instagram“, te aplikacije „Viber“ kao i telefonskim putem upućuju prijetnje po život i tijelo, kako protiv oštećenih, tako i protiv njihove porodice, a sve kako bi se izvršila tražena uplata novca. Nakon dobijenih prijetnji, oštećeni u strahu za svoju bezbjednost, kao i bezbjednost svoje porodice, izvršiocima navedenih krivičnih djela putem „Western Union“ uplaćuju novac, sa ubjeđenjem da će nakon izvršenih uplata prijetnje prestati.

Evidentno je da su ljudi u strahu, putem Western Uniona osumnjičenima slali novac, a suma novca po jednom oštećenom dostizala je i do 60.000,00 Eura. Pojedina lica zbog navedenih krivičnih djela su doživjela zdravstvene probleme, pa je tako evidentiran i pokušaj samoubistva lica I.P. iz Makedonije. Lica koja su podizala tako uplaćeni novac, su zadržavala sa sebe određeni dio, procentualno od 10% do 30% u zavisnosti od visine podignutog novčanog iznosa, kao uslugu za izvršeno, kao i za skrivanje pravog lica koje je izvršilo predmetno krivično djelo, dok bi ostatak novca potom predavali licu koje je i vršilo prevaru, odnosno iznudu putem interneta i mobilnog telefona.⁴

Šema novčanih transakcija

Analizirajući prijave oštećenih utvrđeno je da NN izvršioci često koriste lažne „Facebook“ i „Instagram“, profile, tuđi identitet, više mobilnih telefona, te više telefonskih brojeva, nakon čije upotrebe mobilne telefone zamjenjuju ili

⁴ Izvještaj o izvršenoj kriminalističkoj analizi MUP RS Uprava policije u pravosnažno okončanom predmetu Osnovnog suda u Foči broj 94 0 K 032246 19 K.

Naida HUBJER,

KRIVIČNO DJELO PRANJE NOVCA – IZAZOVI I PRAKSA OSNOVNOG SUDA U FOČI (487-499)

prodaju, a telefonske kartice uništavaju, sve kako bi prikrili svoju umiješanost u izvršenje krivičnih djela, te onemogućili njihovo eventualno procesuiranje. Također, treba naglasiti da izvršioci predmetnih krivičnih djela vrlo često rade organizovano u grupi, što daje elemenat organizovanog izvršenja više krivičnih djela od strane više lica na način da jedan od njih sa različitih telefonskih uređaja stupa u kontakt sa oštećenim dovodeći i održavajući ga u zabludi, drugi potom falsifikuju određeni dokument prikazujući ga kao stvarni, treći stupaju u komunikaciju putem telefona i aplikacije „Viber“ (nekada i 3 izvršioca komuniciraju sa oštećenim), dok četvrti putem „Western Union“-a u bankama na području čitave BiH (najčešće na području Foče, Goražda te Sarajeva), podižu novčane iznose pribavljene na protivpravan način pritom znajući da isti potiču iz krivičnog djela.

Radeći po navedenom policijski službenici MUP RS, Policijske Uprave Foča, došli su do operativnih saznanja da na području opštine Foča postoji stotine lica koja organizovano vrše krivična djela prevare i iznude, a preko 1.000,00 ljudi koji putem „Western Union-a“ i sličnih servisa u bankama na području čitave Bosne i Hercegovine podižu novčane iznose pribavljene na ovaj način. Analizom sadržaja listinga Tenfora⁵ o prijemu i podizanju novca i komparativnom analizom sa podacima sadržanim u aktima dostavljenim MUP-u RS Upravi kriminalističke policije od strane Interpola, utvrđeno je, da je više stotina lica iz zemalja bivše SFRJ, Evropske Unije i šireg prostora⁶, izvršilo uplatu novca u korist osumnjičenih lica koja su navedene uplate novca primali i podizali preko: Addiko Bank a.d. Foča, NLB Banka a.d. Foča, i Unicredit banka Foča.

Osumnjičena lica prilikom podizanja novca u bankama na uvid su ostavili svoje lične podatke na osnovu kojih je utvrđen identitet istih, kao i broj telefona, a pojedina oštećena lica su vršila više uplata na ime i prezime istog osumnjičenog lica, kao i da su vršila više uplata na ime i prezime više osumnjičenih lica.

Tako je prema operativnim informacijama, te podacima novčanih transakcija utvrđeno da osim lica M.D i N.Đ iz Foče (koji nemaju novčanih transakcija na svoje ime, a operativna saznanja i izjava svjedoka ukazuju da su isti jedni od organizatora i direktnih izvršilaca navedenih krivičnih djela), lice S.S iz

⁵ Tenfore Ltd – ovlašteni predstavnik Western Uniona za Bosnu i Hercegovinu.

⁶ Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih organizacija (Službeni Glasnik BiH broj 47/14,46/16), čl.2.stav 1.tač.b. i Zakon o krivičnom postupku Republike Srpske (Službeni Glasnik RS broj 53/12, 91/17, 66/18 i 15/21) čl.25.,27.i 28.- mjesna nadležnost .

Naida HUBJER,

KRIVIČNO DJELO PRANJE NOVCA – IZAZOVI I PRAKSA OSNOVNOG SUDA U FOČI (487-499)

Foče je u 2016. godini imao 40 novčanih transakcija iz kojih je preuzeo oko 87.000,00 KM; lice I.M iz Foče je u 2016. godini imao 65 novčanih transakcija iz kojih je preuzeo oko 65.000,00 KM; lice Nj.R iz Foče je u 2016. godini imao 58 novčanih transakcija iz kojih je preuzeo oko 60.000,00 KM; lice B.G iz Foče je u 2016. godini imao 55 novčanih transakcija iz kojih je preuzeo oko 49.000,00 KM; lica M.M. i M.M. iz Foče su u 2016. godini imali 49 novčanih transakcija iz kojih su preuzeli oko 48.000,00 KM; lice D.Č. iz Foče je u 2016. godini imao 84 novčane transakcije iz kojih je preuzeo oko 46.000,00 KM; lice S.Đ iz Foče je u 2016. godini imao 26 novčanih transakcija iz kojih je preuzeo oko 45.000,00 KM; lice B.D. iz Foče je u 2016. godini imao 44 novčanih transakcija iz kojih je preuzeo oko 38.000,00 KM; lice P.M. iz Foče je u toku 2015., 2016. i 2017. godine imao 900 novčanih transakcija iz kojih je preuzeo oko 32.000,00 KM.

Od strane Policijske Uprave Foča, u vremenskom periodu od 2017. godine do 2019. Godine je podneseno ukupno 170 Izvještaja protiv ukupno 189 lica za počinjena krivična djela Prevara, Pranje novca, Iznuda i Falsifikovanje isprave, za koje postoje osnovi sumnje da su počinjena na gore opisani način. Uvidom u bazu „Tenfore“ „Raiffaisen bank“ može se konstatovati da su putem „Western Union“-a i drugih načina transfera novca na području BiH izvršiooci podigli novčani iznos od preko 8 miliona KM.

U Foči je ovaj problem sa prevarama evidentiran kao negativna društvena pojava, koja je počela da se pojavljuje u periodu od 2013 do 2014.godine, gdje se sve veći broj mladih počeo baviti protivpravnim radnjama (prevarama, iznudama, falsifikovanjem isprava, lažnim predstavljanjem, krivotvorenjem novca i sl.) kao i starije osobe, koje preko banaka podižu velike novčane iznose u vrlo kratkom vremenskom periodu. O navedenom je nadležna Policijska Uprava obavještavana putem Agencije za istrage i zaštitu BiH (SIPA-e) koji su prikupili podatke o tome da je jedna osoba u periodu od mjesec dana podizala novčane iznose u ukupnom iznosu od preko 30.000 KM, o čemu je također obavješteno nadležno okružno javno tužilaštvo radi preduzimanja mjera iz njihove nadležnosti.

2. Praksa Osnovnog suda u Foči

Osnovni sud u Foči je na osnovu optužnica podignutih od strane Okružnog javnog tužilaštva u Trebinju u periodu od 1.1.2017. do 31.12.2021. godine donio 206 pravosnažnih osuđujućih presuda protiv 238 lica zbog počinjenog krivičnog djela Pranje novca iz člana 263. KZ-a RS, uz izricanje mjere oduzimanja novca koji je nastao iz imovinske koristi, čime je Osnovni sud u

Naida HUBJER,

KRIVIČNO DJELO PRANJE NOVCA – IZAZOVI I PRAKSA OSNOVNOG SUDA U FOČI (487-499)

Foči barem djelimično uspio ublažiti posljedice koje su „dojave“ imale u društvu, svojim represivnim pristupom i destimulativnim sankcionisanjem optuženih. Navedena lica su osuđena na novčane kazne i/ili kazne zatvora, u zavisnosti od kvalifikacije djela.

Tako je lice V.J. iz Foče osuđen⁷ što je: „u vremenskom periodu od 6.2.2016.godine do 24.9.2016.godine u Foči, novac za koji je mogao znati da je pribavljen izvršenjem krivičnog djela Prevara iz čl.230.stav 1. Krivičnog zakonika Republike Srpske, primio, držao i sa istim raspolagao, pa je tako u navedenom vremenskom periodu preko platnog sistema „Western uniona-a“ za BiH, u NLB banci a.d.Foča, UniCredit banci a.d. Foča i poštama Srpske 73301 Foča (Raiffeisen banci a.d.), podizao novac uplaćen od strane više lica, a koji novac su uplaćivali na način da su putem društvenih mreža stupili u kontakt sa NN licima sa lažnim ili psudonimnim profilom, koja NN lica su vršila prevare u tačno neutvrđenom vremenskom periodu u vremenu u zemljama širom Evrope, pa i u zemljama drugih kontinenata u razdoblju od 2014.godine pa do 2017.godine, koristeći internet, račune drugih lica i lažne dobitne kladioničarske listiće tako da su im NN lica lažno nudila i uvjeravala ih da mogu ostvariti laku dobit na kladionicama, reklamirajući namještene sportske utakmice i dobitne kladioničarske listiće, tako što će im oni nakon što oštećeni uplate određeni iznos novca dostaviti podatke o namještenim utakmicama i sigurne kvote ili će izvršiti uplatu za njih, dostavljajući im fotografije falsifikovanih listića sa velikim dobitkom ili fotografije falsifikovanih potvrda o transferu novca na ime oštećenih, nakon čega su oštećeni uvjereni u novčani dobitak vršili uplatu određenog iznosa novca prema instrukcijama NN lica, radi dobijanja „sigurnih kvota“ ili na ime troškova transfera novca – navodnog dobitka, da bi po uplaćenom novcu NN lica koja su vršila prevare za podizanje novca koristila druga lica, pa je tako optuženi V.J., a nakon što mu je poznato lice saopštilo da je izvršena uplata na njegovo ime i dajući mu „kod“ za podizanje novca, u bankama i pošti predavao svoju ličnu kartu i podizao novac uplaćen od oštećenih, pa je tako podigao(50 pojedinačnih iznosa u različitim bankama, iznosima i valutama pri čemu je najveći iznos pojedinačne uplate iznosio 1,100 Eura) u ukupnom iznosu od 7.702,00 KM i 10.643,99 Eura, svjestan da usljed njegovog činjenja može nastupiti zabranjena posljedica, ali je olako držao da ona neće nastupiti, a za koji novac je mogao znati da potiče iz krivičnog djela prevare, jer je optuženi u dužem vremenskom periodu, sukcesivno i u intenzitetu, u više navrata, novac uplaćen od strane različitih lica i novac

⁷ Presuda Osnovnog suda u Foči broj 94 0 K 032246 19 K od 8.11.2019.godine.

Naida HUBJER,

KRIVIČNO DJELO PRANJE NOVCA – IZAZOVI I PRAKSA OSNOVNOG SUDA U FOČI (487-499)

uplaćen od njemu nepoznatih lica, lično podizao, a koji novac je uplaćivan u različitim zemljama, u različitim iznosima, u različitim valutama, a pri tom znajući za „kod“ za podizanje novca bez kog „koda“ novac nije moguće podići, pa je tako pristao da prljavi novac prima, drži i sa istim raspolaže i tako pomogne i olakša njegovu legalizaciju“.

Okružni sud u Trebinju, u žalbenom postupku⁸, je ocijenio neosnovanim žalbu branioca optuženog, navodeći u presudi, kada je riječ o krivičnom djelu pranje novca iz čl.263.KZ RS, odlučnu činjenicu od koje zavisi egzistencija samog djela predstavlja utvrđenje da li je u konkretnom slučaju postojao stvarni (realni) transfer novca od strane oštećenih. Neodrživo je žalbeno stanovište odbrane da se postojanje predmetnog krivičnog djela moglo dokazati samo na osnovu rezultata finansijske istrage, jer je sadržaj dokazne građe pružio pouzdan osnov prvostepenom sudu za zaključak o krivici optuženog.⁹

Stoga je pravilan zaključak pobijane presude da je optuženi svojim djelovanjem postupao nehatno u izvršenju samostalnog krivičnog djela pranje novca iz čl.263 KZ RS. Podizanjem uplaćenih svota novca uz korištenje odgovarajućeg „koda“, optuženi je na nesumnjiv način manifestovao sadržaj svijesti da je uplaćivani novac pribavljen krivičnim djelom. Naime, radnja krivičnog djela pranje novca iz čl.263.stav 5. KZ RS postoji ako je učinilac pri izvršenju radnje iz stava 1.i 2. tog člana postupao nehatno u odnosu na okolnost da su novac ili imovinska korist pribavljeni krivičnim djelom. Dakle, nehat postoji kada je radnja krivičnog djela izvršena tako što je učinilac mogao znati (pretpostavljao) da je novac koji je primao pribavljen izvršenjem krivičnog djela. Okružni sud dalje navodi, kada je u pitanju predikativno djelo, da je vladajuće shvatanje da nije neophodno da postoji pravosnažna presuda kojom je to utvrđeno. Nužno je samo da javni tužilac ponudi određene dokaze da takav novac ili imovina potiču iz kriminalne aktivnosti, pri čemu ne mora biti precizno određeno vrijeme i mjesto izvršenja takvih aktivnosti, već je dovoljno okvirno naznačiti vrijeme njihovog poduzimanja. Iz potpuno i pravilno utvrđenog činjeničnog stanja prvostepeni sud je s pravom zaključio da se djelatnost optuženog ima posmatrati kao svršen oblik krivičnog djela

⁸ Presuda broj 94 0 K 032246 19 Kž od 11.marta 2020.godine.

⁹ U određenom broju predmeta su sprovedene finansijske istrage te evidentirano uvećanje imovine (u vidu kupovine stanova/kuća/vozila) za koje osumnjičena lica nemaju pokriće u legalnim приходima. Trenutno, u sudu je aktivan jedan predmet pokrenut po zahtjevu Okružnog javnog tužilaštva u Trebinju za trajno oduzimanje imovine stečene izvršenjem krivičnog djela, od strane vlasnika i trećih lica, a nakon što je pravosnažno okončan postupak donošenjem osuđujuće presude za krivično djelo Pranje novca iz čl.263.KZ RS.

Naida HUBJER,

KRIVIČNO DJELO PRANJE NOVCA – IZAZOVI I PRAKSA OSNOVNOG SUDA U FOČI (487-499)

pranje novca iz čl.263.stav 5. U vezi sa stavom 1. KZ RS, pa su lišeni osnova i žalbeni prigovori odbrane zbog povrede KZ.

Odlukom Ustavnog suda Bosne i Hercegovine broj AP 2502/20, odbijena je kao neosnovana apelacija apelanta izjavljena protiv Presude Okružnog suda u Trebinju broj 94 0 K 032246 19 Kž od 11.marta 2020.godine i Presude Osnovnog suda u Foči broj 94 0 K 032246 19 K od 8.novembra 2019.godine:

„ 38. Ustavni sud zapaža da su redovni sudovi ukazali na sadržaj iskaza pojedinih svjedoka, obrazlažući zbog čega im je poklonjena vjera. Isto vrijedi i za stav koji su sudovi zauzeli u pogledu materijalnih dokaza. Opisan je proces njihove ocjene kako pojedinačno, tako i u odnosu na druge provedene dokaze. Po mišljenju Ustavnog suda, Osnovni sud je dao jasnu definiciju elemenata bića krivičnog djela pranje novca za koje je apelant optužen, te ih doveo u vezu sa apelantovim radnjama i izveo zaključak o postojanju tog krivičnog djela na način koji je u skladu sa standardima prava na pravično suđenje“.

„ 39. Dalje, u pogledu navoda kojima je osporena odluka o krivičnopravnoj sankciji u konkretnom slučaju, Ustavni sud podsjeća da čl.6.stav 1. Evropske konvencije pokriva sve faze krivičnog postupka, uključujući (...) i određivanje visine kazne (vidi, na primjer, presude Evropskog suda u predmetima *Eckle protiv Njemačke* i *Aleksandr Dementyev protiv Rusije*, presuda od 28.novembra 2013.godine, broj predstavke 43095/05, stav 23). S tim u vezi, Ustavni sud, suprotno navodima apelacije, ne nalazi proizvoljnost u načinu na koji je u ovoj krivičnopravnoj stvari primijenjen materijalnopравни propis pri donošenju odluke o kazni. Naime, Ustavni sud zapaža da je prilikom donošenja odluke o kazni sud imao u vidu zakonom propisanu kaznu za to djelo za koje je apelant proglašen krivim, ali i sve okolnosti koje mogu biti od utjecaja da kazna bude veća ili manja. S toga aspekta su ocjenjene sve okolnosti konkretnog slučaja na strani apelanta, olakšavajuće i otežavajuće okolnosti, pa je, s tim u vezi, navedeno jasno obrazloženje kako u pogledu odmjerene novčane kazne, tako i odluke o oduzimanju novca nastalog iz imovinske koristi u smislu čl.263 stav 6. KZ RS (razlozi navedeni u obrazloženju presude)“.

3. Pranje novca kao pojavni oblik u društvu

Neuspješna prevencija pranja novca olakšava njihovim izvršiocima da profitiraju od svoje nezakonite aktivnosti, čime se potiču daljnje kriminalne radnje što u konačnici ima za posljedicu rast kriminala, a što su u svojim izjavama potvrdili i službena lica Policijske Uprave Foče, koja su saslušani kao svjedoci optužbe u naprijed navedenom pravosnažno okončanom postupku pred Osnovnim sudom u Foči, koji su istakli da se među licima koja

Naida HUBJER,

KRIVIČNO DJELO PRANJE NOVCA – IZAZOVI I PRAKSA OSNOVNOG SUDA U FOČI (487-499)

su ostvarila ogromnu protivpravnu imovinsku korist stvorile različite grupacije koje su se međusobno nerijetko sukobljavale, gdje su službena lica postupala po prijavama od tjelesnih povreda do izazivanja opšte opasnosti. Također je primjetno da su ova lica, u pojedinim slučajevima počela i da konzumiraju opojne droge, što je svakako još jedan segment gdje se javna bezbjednost narušila. Problem je evidentiran kao pojava, jer je uočeno da se ovim aktivnostima bave lica različitog uzrasta (od maloljetnika do starih osoba) i ekonomsko-socijalnog statusa.

Prema Procjeni rizika od pranja novca i finansiranja terorizma u Bosni i Hercegovini za period 2018-2022-godina¹⁰, krivična djela opšteg kriminala (razbojništvo, razbojnička krađa, teška krađa (više hiljada), šumska krađa (više hiljada), pronevjera, iznuda, zelenaštvo/lihvarstvo, prevara) su ocjenjena za prijetnju sa ocjenom „srednja“, pa se navodi da iako se radi o velikom broju krivičnih djela kojima se stiču prihodi, može se konstatovati da se ovim krivičnim djelima uglavnom stiču prihodu, koji se koriste za neposrednu potrošnju od strane izvršilaca, dok se prihodi koji su dalje predmet pranja novca stiču u izvršenju ovih krivičnih djela u organizovanom obliku.

Kada su u pitanju prevare, može se uočiti da se prevare sve češće pojavljuju kao predikatno krivično djelo pranja novca, a prema podacima iz međunarodne saradnje, odnosno na osnovu prijave sumnjivih transakcija u periodu 2015-2016.godine izvršeno je više prevara na štetu fizičkih i pravnih lica u Zapadnoj Evropi, na način da nepoznata lica pokušavaju izvršiti nezakonite transfere novčanih sredstava sa računa više fizičkih i pravnih lica otvorenih u bankama SR Njemačke i Austrije.

Kao primaoci novčanih sredstava bili su naznačeni brojevi računa više desetina fizičkih i pravnih lica otvorenih u bankama Bosne i Hercegovine, pa je prema dostupnim podacima u navedenom periodu iz banaka Zapadne Evrope, prema fizičkim i pravnim licima upućeno preko 1,5 miliona Eura, gdje su banke uspjele zaustaviti oko milion Eura i vratiti iste vlasnicima, dok je oko pola miliona podignuto sa računa „novčanih mula“ u BiH.

Kao najčešće tipologije pranja novca se između ostalog navode i kupovina nekretnina od strane fizičkih lica; korištenje gotovine; upotreba novčanih „mula“ – fizičkih lica koja primaju novac iz prevara u inostranstvu na svoje račune ili primaju novac u ime lica koja su poznata po izvršenju krivičnih djela; veći broj fizičkih lica iz inostranstva učestalo uplaćuje novčana sredstva u manjim iznosima putem „MONEYGRAM“-a ili Western uniona na ime

¹⁰ Radna grupa Vijeća Ministara Bosne i Hercegovine, maj 2018.godine

Naida HUBJER,

KRIVIČNO DJELO PRANJE NOVCA – IZAZOVI I PRAKSA OSNOVNOG SUDA U FOČI (487-499)

fizičkog lica iz BiH te upotreba brzih transfera u svrhu prevara vezanih za „namještanje“ utakmica.

Prema podacima iz izvještaja dostavljenih Agenciji za bankarstvo Republike Srpske¹¹ od strana banaka, o gotovinskim transakcijama od 30.000,00 KM i više, povezanim gotovinskim transakcijama od 30.000,00 KM ili više i sumnjivim transakcijama, banke su u prvih devet mjeseci 2022.godine, prijavile Agenciji za istrage i zaštitu BiH - Finansijsko obavještajnom odjeljenju ukupno 99.046 transakcija u vrijednosti od 8,7 milijardi KM, u odnosu na isti period 2021.godine povećan je broj prijavljenih transakcija za 48 % a ukupna vrijednost prijavljenih transakcija je povećana za 55 %.

Banke su u prvih devet mjeseci 2022.godine prijavile ukupno 35 sumnjivih transakcija na pranje novca u ukupnom iznosu od 8,2 miliona KM, 52 % prijavljenih sumnjivih transakcija više u odnosu na prvih devet mjeseci 2021.godine, dok je ukupna vrijednost prijavljenih sumnjivih transakcija veća za 31 % i 111 sumnjivih klijenata na pranje novca, 91 % više u odnosu na prvih devet mjeseci 2021.godine.¹²

Uzimajući u obzir rasprostranjenost upotrebe interneta i društvenih mreža te ljudske slabosti kao i ekonomsko socijalni status građana u Bosni i Hercegovini, sve je veći broj krivičnih djela koje se vrše putem interneta koje postaje pogodno tlo za pranje novca.

Sa pojavom društvenih mreža, skrivanje identiteta izvršilaca je doživio ekspanziju, a ovaj fenomen još uvijek nije dovoljno poznat široj javnosti.

Prepoznajući navedeno, u organizaciji i koordinaciji Europol, u svim državama članicama EU, kontinuirano se provodi medijska kampanja „Ne budi mula“ koja se odnosi na osvještavanje i informisanje javnosti o pojavnim oblicima krivičnog djela pranje novca u kojima osobe (tzv. finansijske mule) za određeni iznos naknade na svoje račune primaju protivzakonito stečeni novac, kao i o načinima samozaštite građana kako ne bi iz neznanja postali sudionici ovog ili žrtve nekog drugog krivičnog djela.¹³

¹¹ www.abrs.ba.

¹² Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih organizacija (Službeni Glasnik BiH broj 47/14,46/16) član 6. stav 1.(Identifikacija i praćenje klijenta): “Obaveznik je dužan preduzeti mjere identifikacije i praćenja klijenta prilikom...b) obavljanja transakcije u iznosu od 30.000,00 KM ili više, bez obzira da li je transakcija obavljena u jednoj operaciji ili u nekoliko evidentnih povezanih transakcija...”.

¹³ <https://www.europol.europa.eu/>

Ne budi mula!

Ako netko traži da preneseš novac putem bankovnog računa u zamjenu za gotovinu, on od tebe traži da budeš financijska mula.

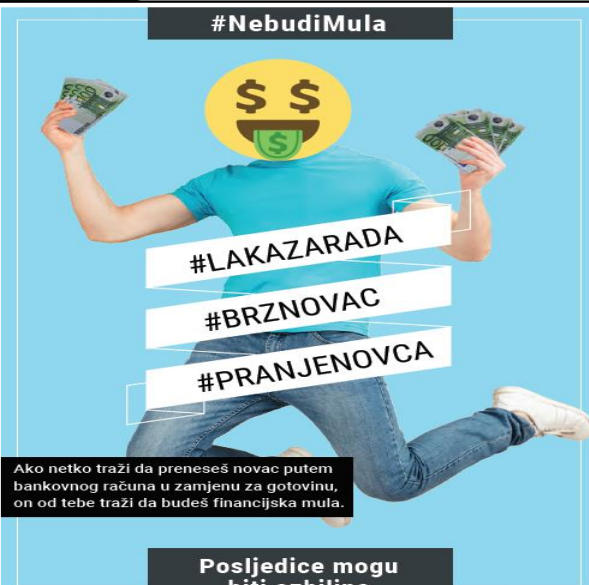
To se naziva pranje novca te je nezakonito, a posljedice mogu biti veoma ozbiljne.

Laka zarada bez truda?

Predobro da bi bilo istinito!

- ▶ Nepoznata osoba ti je prišla i traži da preneseš novac preko svog bankovnog računa u zamjenu za laku zaradu.
- ▶ Priliku za laku zaradu predstavlja bez ikakvog rizika.
- ▶ Rečeno ti je što trebaš učiniti i koliko su već drugi zaradili radeći isto.
- ▶ Iz različitih razloga, kriminalci koji peru novac uvijek će tražiti broj tvojeg bankovnog računa ili zahtijevati da otvoriš novi.
- ▶ Pomagat ćeš kriminalcima u anonimnom prijenosu ilegalnih sredstava diljem svijeta.

#NebudiMula

Ako netko traži da preneseš novac putem bankovnog računa u zamjenu za gotovinu, on od tebe traži da budeš financijska mula.

Posljedice mogu biti ozbiljne

4. Kako zaustaviti, ublažiti ili smanjiti pranje novca kao pojavni oblik?

Medijsko osvještavanje građana, a imajući u vidu rastući trend ove društvene pojave tj. uključivanje sve većeg broja lica kao finansijskih „mula“ u cilju pranja novca je neophodan i u Bosni i Hercegovini, a kako bi se proaktivno

Naida HUBJER,

KRIVIČNO DJELO PRANJE NOVCA – IZAZOVI I PRAKSA OSNOVNOG SUDA U FOČI (487-499)

djelovalo na građanstvo i skrenula pažnja na posljedice bavljenja ovim kriminalnim aktivnostima odnosno da je rukovanje sa nezakonito stečenim novcem ili drugom imovinskom koristi krivično djelo.

Posebno je ključno preventivno djelovanje policije i tužilaštva u cilju sprečavanja ove pojave i adekvatnom otkrivanju i procesuiranju počinilaca ovih krivičnih djela, te uloga suda u represivnom i destimulativnom sankcionisanju optuženih.

U potrazi za novcem, a i zbog odsustva straha od kažnjavanja, sve veći broj maloljetnih lica pribjegava navedenim protivpravnim radnjama, kojom prilikom stižu velike novčane iznose, koje koriste na noćni provod (iznajmljivanje posebnih prostora za zabavu, konzumaciju skupocjenih alkoholnih pića, zloupotrebu opojnih droga i sl.), kao i kupovinu skupocjenih automobila.

Sve navedenog, poput epidemije širi se i na druga lica na području Foče i u okolnim opštinama, koja u potrazi za boljim načinom života počnu da se bave tzv. „dojavama“. Iako se na prvi pogled može činiti da je riječ o „sitnim“ krivičnim djelima, upravo zbog većeg broja manjih novčanih transakcija, posljedice mogu biti značajne, pa je u cilju sprečavanja pranja novca u svim njegovim pojavnim oblicima, potrebno da se sve institucije u okviru svoje nadležnosti, aktivno uključe.